

Bondehaven i Keldbylille - under Møns Museum

The Farmhouse Garden in Keldbylille - Museum of Moen

Keywords: Museums; Gardens; Farms; Country Garden; History; Denmark

Johan Lange

Ældste del af haven, vest og syd for gården er anlagt kort efter 1800, da gården bogstaveligt talt (med undtagelse af de lerklinede vægge) flyttedes sten for sten og bjælke for bjælke ud fra den tæt sammenbyggede landsby. Også flere frugttræer flyttedes derud.

Skullebjerggård eller Høvangsgård, som den hed umiddelbart efter flytningen, senere i daglig tale Hans Hansens Gård efter den sidste ejers farfar, overtoges i 1913 af den meget haveinteresserede pebersvend Hans Hansen, der drev gården til 1964, da Fri-landsmuseet i Lyngby købte den. I 1990 overgik den til Møns Kommune og drives nu af Møns Museum. Hele ejendommen er på ca. 1,5 ha. Heraf udgør haven ca. 0,5 ha. Hans Hansen lagde megen vægt på at skabe en smuk have. Af flere udsagn fremgår det, at det var karlene på gården, der i hvert fald hvad det grovere angik, gjorde havearbejdet, også når det gjaldt køkkenhaven. Pigerne arbejdede kun inde i huset. Hans Hansen ansatte fortrinsvis gymnaster som karle, og forkarlen var altid gymnastik-delingsfører. Hver lørdag i sommersæsonen blev karlene taget fra arbejdet på gården og sendt på havearbejde, så haven kunne fremtræde pænt om søndagen. Haven, "parken" var et yndet udflugtsmål for haveinteresserede bekendte af Hans Hansen, som gjorde meget for at skaffe sig nyheder i plantesortimentet.

Arealet øst for stuehuset var før 1913 indhegnet af hensyn til de køer, der skulle drives til vandingsstedet, senere blev det spredt beplantet med træer, især nåletræer; se nærmere nedenfor. Egentlig have var der kun syd og især vest for sydfløjen af gården. Den del kaldes stadig vesthaven og er ud mod hegnene bevokset med mange store skovtræer: bøg, eg, ask, lind, elm, ahorn, navr, men også enkelte store kulturtræer som en valnød på over 5 m i stammeføremfang og flere pærer, hassel og enkelte æbler. Hans Hansen begyndte straks efter overtagelsen at anlægge østhaven, hvori enkelte af de tidligere plantede træer stadig lever, således douglasgran og skovfyr; en stor ask og en meget gammel navr ses ganske tæt ved den senere indrettede spiseplads med havemøbler til fri afbenyttelse for havens gæster. I 1920 var også østhaven færdig. En stor hestekastanie præger hus og have; den er plantet i 1915, måske omtrent samtidig med 4 seljerøn på række tæt ved hestekastanien.

Åkandedammen er oprindeligt anlagt som vandingssted for kreaturer og heste; derfor kaldt "vanjen". Den er sikkert udvidet og uddybet, da udsigtshøjen blev opbygget i 1920.

Denne er, vel til dels til ære for genforeningen samme år, udstyret med flagstang (og bæk) og ligger i havens sydhjørne; på højens skråninger vokser diverse stauder og stenhøjsplanter som fx. kinesisk skt. hansurt, purpur-stenurt og stor vinca, kærmindesøster, studenternellike, fingerbøl og bregnen almindelig mangeløv samt rhododendron og andre lave buske. Ellers domineres haven af ret store græsplæner med buskgrupper, mange bede og snørklede gange.

Hegnene omkring haven udgøres af jævnlige tilbageskårne tjørn, mirabel og lidt hassel. En pergula vistnok anlagt i 1934, med slyngroser, vildvin og klematis (tidligere også lyserøde roser og senere blåregn, guldragn og tobakspibeplante) indrammer en del af gangen omkring åkandedammen, der ellers mest kantes af spontant forekommende sumpplanter og en meget stor hængepil; på vej herhen træffes en spændende hortensia-art *Hydrangea arborescens* og diverse stauder som fjerbusk (*Aruncus*), jødekirsebær (*Physalis*), bronzeblad (*Rodgersia*). Stauder finder vi mange steder i haven, ligesom knold- og løgvækstfloret i forårs- og forsommert månederne er flot; i flæng kan nævnes erantis, vintergæk, scilla, snepryd, krokus, både blå, hvide og gule, tulipaner i mange sorter, påskelilje, pinselilje, tazet, dorthealilje, perlehyacint og hyacint. Heller ikke et krydderurtbed savnes og her ses ligeledes mange af vore længst kendte nytte- og prydplanter. Således træffes esdragon, citronmelisse, julerosearter, haveiris, lavendel, matrem, akeleje, kulsukker og spansk kørvel; i hovedsagen alt sammen som i Hans Hansens tid, kun lidt er ændret især på grund af tidsmangel. Bedene var således i hans

1. Hans Hansens gård: Østhaven set mod stuehuset.

tid bygget op med en halvhøj busk i midten og sommerblomster i en ring rundt om. Blomsterne blev plantet ud hver sommer. Bedet ved stenhøjen var omgivet af en buksbomhæk. Det var tidligere tilplantet med roser, fremgår det af fotos, senere med diverse storbladede grønne planter, især Hosta.

Allerede i 1934 var der masser af blomster foran huset og langs havegangen som nu. På dette tidspunkt havde Hans Hansen, der som nævnt var ivrig gymnast, udlagt plænen til gymnastikbane. Af andet nu forsvundet kan nævnes en cementkumme på 30 x 30 cm lige op ad huset, den var tilplantet med levkøjer og stokroser, senere med gyldenlakker. For enden af haven ud mod marken fandtes en hængekøje mellem træerne, hvor Hans Hansen sov til middag. Mod syd i vesthaven var en jord-iskule med tang og rør. Den har ikke været i brug som iskule efter 1942, men blev brugt som kompostbeholder og den anes stadig i terrænet. Ind mod møddingen var der fra 1934 plantet hyld; i modsat side var der tjørnehæk helt ud mod dammen; den var indtil 1962 klippet i ca 2 m lange buer. Længere inde, hvor der nu er græs, var der plantet sjældne stedsegrønne træer, thujaer, graner, fyrre og andre, for størstedelen spredt i græsset. Ved Frilandsmuseets overtagelse af gården i 1965 blev de fjernet som ukarakteristiske for egnens havekultur.

Det ser ud til at Hans Hansen er begyndt at arbejde med området omkring indkørslen efter 1934; han har i de følgende år indhegnet et stykke mark med mirabeller og tilplantet det med sjældne vækster. På et senere tidspunkt har han forlænget tjørnehækken hen forbi det tidligere vandingssted, kaldt vanjen, og senere har han ladet den klippe i buer som ovenfor nævnt; meningen var at man skulle kunne se glimt af vandet, når man passerede forbi. Arealet især på højre side er nu bevokset med et udvalg af lidt sjældnere løvfældende buske. En af dem kan man måske let tage fejl af, fordi den har sorte bær sidst på sæsonen. I virkeligheden er det en type af hvid morbær, afvigende ved de sorte samfrugter med ganske små enkeltfrugter. De vegetative dele, især de lange bladstilke viser klart at det ikke kan være sort morbær trods bærfarven. Af buske kan yderligere nævnes hængesyren, rødklokkebusk (*Weigela*), et par rosearter og dværgmispelarten *Cotoneaster divaricatus*, hortensia-arten *Hydrangea arborescens*, pibeved (uægte jasmin), *Forsythia*, blomme, ahorn m.m.

De yngre frugttræer, der står spredt i haven, er der vistnok ingen der har rigtig rede på. De er blevet indpodet på Frilandsmuseets initiativ af gartner Axel Petersen, Virkelyst, og er hentet på forskellige mønske gårde; det drejer sig for en del om unavngivne lokalsorter.

Haven passes af frivillige i vekslende antal med Ettie Henriques som den stadigste, ligesom hortonom Rigmor Nielsen er behjælpelig med plantebestemmelserne.